

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristenega skušiš, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikuj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinaki: „*Litera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Gospod J. Fichtner ima v Atzgersdorf-u veliko fabriko, v kateri meljejo kosti, mavec (gips), čreslo in šiške; zraven pa se peča s sadje-rejo in kmetijstvom v tako odlični meri, ter je ob enem tako ljudomil, prijazen, za blagor in napredek svojih sovaščanov zavzet mož, da bi iz dna duše željeli, naj bi se vsaj vsaki okraj na slovenski zemlji mogel ponašati z enim takim možem. (Menim pa, da ima cela Avstrija ena-cih le malo.) Kakor sem že zadnjič omenil, ima on ob kraji Atzgersdorf-a tako obširna posestva, da ona malo da ne, delajo že sama za se zmerno vas. Kar pa jim daje še večjo mikavnost in vrednost, je to, ker so ona okrog in okrog ograjena, ter s svojo izverstno vravnano obert-nijo in gospodarstvom, ki je vse pravi uzor racionalnega napredka, za-sluzijo odlični naslov: mali eldorado. Prišedši do njegovih lastnin nas je blagi gospod že pred vhom pričakal, nas prijazno pozdravil, ter po-vabil nas, naj vstopimo. Koj v veži smo videli v velikih steklenih oma-ricah razstavljeno posušeno raznovrstno žitno in rastlinsko bilje v dozo-relem stanu s sadom vred. Iz veže peljal nas je gospod v prostorno so-bo, ter nam je govoril nekoliko o lastnih skušnjah pri odgojevanji sad-nega drevja, terte, solnčnic in tudi gozdnega drevja. Priporočal nam je med drugim s posebno vneto besedo pri reji mladih sadnih dreves raztegovanje vej na širjavo, ter razkladal nam, da kakor široko segajo veje na drevesu znarazen, tako dalječ se raztezajo tudi korenine pod zemljo, in toliko več morejo posèrkati tudi redivnih moči v sé. Poočito-val nam je to v raznih oblikah in po drevesni starosti. — Kazal nam je dalje znótranjo stran raznega lesovja, in razjasnoval nam rastne razlike posamesnih drevesnih delov, namreč: v korenini, deblu in vejah. — Tu-di raznih kokonov smo ondi videli, in sicer od navadnih červičev, kakor tudi od onih, ki se hranijo s hrastevim perjem. S kako vedoželnostjo smo mikavno razlaganje blagega gospoda poslušali, ne morem popisati; s koliko večjem veseljem pa smo še le tiščali za njim, ko nam je razo-del, da nam hoče svoje delovanje zdaj še bolj obširno djanski pokazati. Peljajè nas v jako prostorni in obširni vert prišli smo najprej do umet-nega ribarstva (künstliche Fischzucht). Sicer se ravno zdaj ni djanski gojilo, ali vso napravo, orodja in sploh kar je k temu potrebnega (glej izverstno IX. Hartingerjevo tablo!) videli smo „in natura“. Mene je ta reč

neizrečeno zelo zanimala. *) Razkladalo se nam je vse natančno, kako se ima pri djanjskem delovanju umetnega zaplodenja in odrejevanja rib pravilno postopati. Morda bi bilo tudi ljubo slišati takim, ki žive ribe v daljavo prenašajo, kaj nam je o tem g. Fichtner pravil po lastni skušnji. Djal je, da ako se ribam z malim mehkom piha sapa (zrak) pod vodo, da jim to vsaj za en čas ohrani in podaljša življenje. Porok zato nisem; na izpoved tako mnogoskušenega in značajnega moža pa vendar veliko deržim.

Naprej smo prišli, — da bom z novim, gotovo originalnem izrazom povedal, — do drevesnih „škeletov“. „No, ta pa je res nova, bo morebiti marsikdo djal; take še nisem slišal. Kakšna prikazén mora li to biti?“ — Bodem precej povedal. Gosp. Fichtner, hoté prepričati se, ali pri drevesih res raztegotvanje vej vzrokuje enako raztezovanje korenin pod zemljo, dal je z velikim trudom in natančnostjo odkopati tako drevo, in glej: živo resnico smo videli pred seboj, se vé nad usušenim sadnim drevesom. Na drugi suhi korenini vidili smo, kako drevesa — če sem prav umel — po neki lastni manipulaciji imenovanega gospoda vsled priščipovanja seréne korenine nastavljajo one obilne odrastke na vse strani.

Od tod naprej dospeli smo zopet k čisto novim stvarém. V loncih za cvetke (Blumentöpfe) videli smo rasti razne sadne pritlikovce, komaj po 2 čevlja visoke, ki so pa rodile tako debele sadeže (jabelka in hruške), da se ni bilo prečuditi. Bogati in težki plod teh neizrečeno mičnih drevesic moral je sloneti na policah navlašé prislonjenih, da ni polomil vej. Kaj enacega nisem še videl. Gosp. Fichtner je djal, da vzlasti sadna drevesca, ki so v rasti zaostala, na ta način odréja. (Za kako odlično mestno okno bi bili taki sadeži poleg cvetičnih germičev razpostavljeni res prava raritéta.) Akoravno smo že mnogo videli, smo vendar še le od tod naprej prišli v pravi sadunosni vért. Občudovali smo tu umno rejo vinske terte, ki se v gvirlandah razteza od kolca do kolca; pa tudi s sadnim drevjem se na čisto nove načine postopa, ker so pri nekaterih verhovi nekako zvezani po vejah drugi z drugim; pri drugih pa je spodno vejevje prekrizano drugo prek družega zelo enako živemu plotu. Tu se nam je kazalo tudi raznoverstno orodje za obrezovanje sadnega drevja, in tudi hodaljke (bergle), katerih se vertnar pri tem delu poslužuje. (Za me zopet novo.) Naprej smo prišli vnovič do bolj nizkih sadnih drevesic, med tertó in med hrastje, na katerega poslednega listja so bili zapredeni svilnati červiči koj pod prostim nebom. Blizo tu stala je tudi umetna gnojna jama in ob nji sisalka (vodnjaku popolno enako) za vlák

*) Ob naših bistrh gorenjskih potocih bi se dalo tako umetno ribarstvo morebiti posebno lahko osnovati, in bi gotovo dajalo veliko dobička. Od taistega časa mi tudi vedno šumé hrepeneče misli za tako napravo po glaví; pa kaj, ko mi razne okolščine in tudi pomanjkanje časa zabranujejo, to in še marsikaj družega. Pis.

gnojnice iz jamnega dná; razni v jami nakupičeni obertnijski (fabriški) odpadki pa so nam kazali, kako naj se napravi iz njih umetni gnoj in kompost. Pa tudi množina novošegnega gospodarstvenega orodja bila nam je na ogled razpostavljena, na pr. Hohenheimovo, Zugmeierjevo, Zinkendorfovo itd. drevo; extirpator, vuhadlo (za obsipanje tèrt), valjarska brana, in tudi dvoje sejalnih mašin, zmed teh ena znajdba g. Fichtner-ja, s katero nam je tudi djanski pokazal, kako se rabi. —

Edina škoda bila je, da nam je bil pri tolikej množini raznovrstne tvarine čas za ogledovanje prepičlo odmerjen, in ko smo prišli na konec posestva bi bil vsaj jaz za svojo osebo kaj rad vse to zopet „da capo“ začel ogledovati. Preprijazni g. vlastnik je bil vedno poleg nas, in nam vsako reč do pičice natančno razložil. Pravil nam je med drugim tudi, da se je še le v svojem 50. letu lotil umnega gospodarstva, za katerega pa menda zdaj ves živi. In da bi zamujeno vsaj nekoliko nadomestil, kaj menite, da si je umislil? Na svojem posestvu ima vedno po 2 ali 3 učence, ki se (menda brezplačno) praktično urijo v vsih potrebnih vednostih novošegnega gospodarstva. Ti naj bodo tedaj perhitei v prihodnosti, kar meni, da je on zamudil. Preblaga, res velikodušna misel in izpeljava je to! Poleg tega pa se je že l. 1863. pričel v Atzgersdorfski šoli po g. nadučitelju Ferd. Steiner-ju razlagati gospodarstveni poduk za vse odrašene učence obojega spola; in da ima g. Fichtner pri vsem tem gotovo naj večje zasluge, priča mi knjižica, katero mi je na mojo prošnjo za mali spominek meni nepozabljive navzočnosti na njegovem posestvu poklonil. Naslov knjižice se glasi: „Erste Fortsetzung der gemein-schaftlichen Mittheilungen aus dem Gebiete der Feldwirthschaft. Geschrieben für die Atzgersdorfer Schuljugend und derselben gewidmet von ihrem väterlichen Freunde J. Fichtner“. Iz vsega, tu le na kratko in poveršno navedenega, spoznajo lahko častiti g. g. bralci blagosereni značaj in neprehvaljeno skerb prepoštovanega g. Fichtner-ja za svoj domači kraj. Visoki vladár so to tudi sami pripoznali, in odlikovali ga z zlatim križcem s krono za zasluge.

Marskaki kraj sem o svojih izletih nerad zapustil, Atzgersdorf pa skoraj naj nerajše. Ko bi bil star še le 14 do 16 let, na vsaki način bi hotel vsaj za ene mesce postati g. Fichtner-jevi učenec. Ali kaj, ko minulih let nobena človeška moč ne more sklicati več nazaj! Med mnogoterimi željami pa, ki mi pogostno napolnujejo serce, so tudi te: videti vsaj še enkrat g. Fichtner-jevo odlično imovje. —

Vračevajè se proti kolodvoru sem še nekoliko tudi ogledal ostalo vas. Prav zelo lična je, in v vsem kaže, da stoji v bližavi cesarske metropole. Pred hišami so na sprednih straneh enako kot v Vagram-u vertiči z cveticami in zelenjavo. — Šola in vaška ubožnica se nahajate blizo cerkve. Ker je bil delopust Malemu Šmarinu, in je ljudstvo v obil-

nem številu ravno hitelo k večernicam, stopil sem za en trenutek tudi jaz v odperto prostorno svetišče. Kar tu primankuje lepoti pri zidariji, dostavila je v obilni meri gibčna roka slikarjeva. Zbrana množica je prav lepo pospremljevala s petjem orgeljne glasove, in nedopovedljivo me je to v sèrce ganilo. —

Blizo kolodvora stoji vaška gostilnica, kjer smo pri kozarcu dobre kapljice pričakovali prihoda vlakovega. Velecenjeni g. O. Schirnhofner bival je tudi tu z očitvno radostjo v naši sredi, ter se prijazno pomenkoval z nami. Med veselo - donečim petjem napotili smo se poslednič na kolodvor, kjer nas je urni hlapon sprejel, ter nas peljal nazaj na Dunaj. (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Iz Zagreba. Odkar je pri nas narodna vlada na kermilu, se je veliko, veliko pri šolstvu pre naredilo. Z novo postavo nastopi nova doba za naše ljudske šole. Dobro znamenje je to, da učitelji in drugi šolski prijatelji mnogo, mnogo delajo za povzdigo narodnega šolstva. Imamo pa tri društva, ki podpirajo in pospešuje razvitek v šolstvu, kakor tudi blagostanje ljudskih učiteljev. Učiteljska zadruga skerbi za podporo siromašnih in po bolezni nesrečnih učiteljev, kakor tudi za vdove učiteljske. »Pedagogično književni zbor« skerbi za duševni napredek hervaških učiteljev. »Narodna Škola«, ktere pravila so pred kratkim poterjena, ima prvima enako sverho, predsednik je g. F. Vuksanovič, pokrovitelj pa milostljivi nadškof g. Jos. Mihalovič, kteri je daroval društvu koj 500 gld. — V izvanredni glavni skupščini 19. svečana t. l. se je volil nov odbor. Pokrovitelja je zastopal preč. kanonik A. Veber, kteri v njej naposled po »Školskem Prijatelju« br. 9, ki ima nadbiškupovo podobo na čelu, spregovori takole:

Slavna skupščina! Jaz sem se slavnemu društvu že pismeno zahvalil za posebno čast, ktero mi je skazalo imenovaje me za svojega častnega družnika; vendar dopustite mi, da kar sem storil takrat pismeno, ponovim sedaj ustmeno. Razumeva se samo po sebi, da me je to priznanje s strani učiteljstva živo in vgodno poprijelo, ker, častita gospoda, kakor veste, pečal sem se od nekdaj s šolo in nikdar nisem imel opraviti z drugim poklicem nego s školskim, z učiteljskim. Moram spoznati, da bi se bil lahko lotil opravila družega, in da sem ga nekoliko že tudi zaželel, ali ukljub vsemu so me odločili spet k šoli, stari prijatelji moji, kteri sem od začetka svojega službovanja tako vdano in zvésto služil z vsemi svojimi močmi. Prav veseli me toraj, da se je slavno to društvu spomnilo mojega delovanja, ter me volilo za častnega svojega člana ali uda. Gospoda moja, jaz mislim in sem prepričan, da tudi vi niste družega mnenja, da je pri nas, kar se tiče ljudske šole, mnogo in mnogo zanemarjeno. Narod naš, hotoč si postaviti poslopje, moral bi pričeti staviti ga s stalom ali temeljem, a pričel ga je s streho; gojila se je in goji se pri nas znanost in umetnost viša, dobili smo akademijo, vseučilišče, ter smo to streho okrasili tako, da se je začudil nam celo tujec. A kaj se je opazilo? Opazilo se je, da se krov ali streha ta brez temeljnih stebrov maje, da naš narod pod tako streho nima varnega zavetja in boljše bodočnosti, ker pod to streho ne more ne stotni del naroda, dokler se z višimi umetnostmi pri nas pečajo le posamezniki. Glejte